

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник Т.М. Удосконалення оподаткування у сфері зовнішньоторговельних операцій // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 4. – С. 71-78.
2. Соколовська А. Проблеми реформування податку на додану вартість в Україні // Економіка України. – 2004. – № 4. – С. – 24-31.
3. Бюджетна та боргова стратегія України у 2003 р. / За ред. Луніної І.О. – К.: Інститут економічного прогнозування НАНУ. – 2002. – 96 с.
4. Чередниченко О.М. Ефективність використання ПДВ в Україні // Фінанси України. – 2004. – № 7. С. 27-35.
5. Соболев М. Податок на додану вартість: про історію виникнення, роль в економіці та необхідність скасування // Все про бухгалтерський облік. – 1998. – № 121. – С. 3-5.
6. Тараненко В. Податок з обороту: економічна природа та актуальність впровадження // Вісник дніпропетровського державного фінансово-економічного інституту. – 2002. – № 1. – С. 14-17.
7. Точилін В., Осташко Т., Олефір В. Внутрішній ринок України: проблеми розвитку // Економіст. – 2005. – № 2. – С. 34-37.
8. Податок на додану вартість та прогнозування його надходжень до бюджету: Монографія / М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, Т. І. Єфименко та ін. – К.: НДФІ, 2004. – 334 с.
9. Статистичний щорічник України за 2003 рік. – К.: Державний комітет статистики України, 2004. – 664 с.

МОДЕРНІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ ПОДАТКОВИМ РИЗИКАМ

*Луцик А.І.
м. Тернопіль*

В ринкових умовах частина вартості сукупного суспільного продукту, що утворюється за допомогою податків, набуває не тільки фіскального, але й економічного значення. Податки стають фінансовою основою для державного втручання у сферу господарських зв'язків між суб'єктами економічних відносин, головним регулятором ринкового господарства. Втручання держави в економічне життя є однією з причин зростання податків як в абсолютних сумах, так і відносно сукупної вартості національного продукту.

Проте, потреба формування достатніх фінансових ресурсів для їх справедливого їх розподілу часто вимагає порушення соціальної справедливості заради виконання фіскальних завдань. Безумовним є те, що в таких умовах податкового пресу платники знаходять різноманітні методи ухилення від сплати податків і зборів для покращення свого фінансового становища. І таким фіскальним зловживанням якраз і протистоїть контрольна податкова служба. Сьогодні в умовах реформування податкової системи триває пошук ефективних шляхів розвитку податкового контролю з метою підвищення рівня не лише

розкриття податкових правопорушень, але і попередження їх, проведення ефективних превентивних заходів. Заради цього податкові органи повинні вчасно виявляти і протидіяти податковим ризикам. Ця діяльність є одним із методів боротьби з тіньовою економікою. Вона полягає у вмінні працювати з податковими ризиками, зокрема, вмінні визначити заходи щодо зменшення масштабів ухилень від сплати податків. Головна мета у цьому напрямі повинна полягати на попередження порушення податкового законодавства. Наслідком таких дій буде зменшення втрати надходжень платежів до бюджету.

Поняття ризик пов'язується в першу чергу з появою небезпеки або непевності в певних явищах, різних сферах господарської діяльності та суспільно-економічного буття. Зараз відсутнє однозначне розуміння суті ризику, в зв'язку з багатогранністю та універсальністю даного явища. Проте, якщо розглядати лише податкові ризики, то законодавче закріплення таких ризиків знайшло місце у Наказі ДПА України від 23 жовтня 2001 року №428 «Про затвердження Методичних рекомендацій по моніторингу податкових ризиків», Наказу ДПА України «Про затвердження Порядку затвердження податкових ризиків» від 25 квітня 2002 р., № 196, Наказу ДПА України «Про впорядкування роботи з податковими ризиками» від 23.06.2003 р., № 308. На нашу думку під податковими ризиком слід розуміти вірогідність порушення податкового законодавства, в результаті чого можливе невиконання запланованих надходжень по податкових платежах.

При розробці програми усунення ризиків, визначаються методи, які перебувають у залежності від двох основних факторів:

- 1) характеристика клієнта;
- 2) характеристика виявленого ризику.

Згідно з затвердженими нормативно-правовими актами менеджмент податковими ризиками планується в декілька етапів: 1) створення податкових ризиків; 2) супроводження податкових ризиків; 3) затвердження податкових ризиків; 4) аналіз результатів дії податкових ризиків.

На нашу думку дані чотири етапи менеджменту податковими ризиками слід доповнити ще одним. Робота по спостереженню за податковими ризиками повинна завершуватись розробкою та впровадженням дій, пов'язаних з ліквідацією існуючих проблем. Об'єднувати його з етапом аналізу результатів дії податкових ризиків (IV етап) не є доцільним, адже обидва є обширними за змістом роботи. Крім цього, при злитті даних етапів можлива втрата ефективності кожного окремого елемента. Аргументованість такого розподілу також доводиться функціональним поділом менеджменту, де функції аналізу, організації та регулювання вважаються відносно відокремленими.

У боротьбі з порушниками податкового законодавства, реалізуючи заключний V етап менеджменту податковими ризиками (прийняття рішень, пов'язаних з ліквідацією виявлених та попередженням супутніх податкових ризиків), слід використовувати такі методи:

— постійний контроль та спостереження — перевірка відповідності даних податкових декларацій та розрахунків, наданих підприємством, з даними, отриманими з зовнішніх джерел (митниць, банків, право-

охоронних органів тощо), наприклад, звірка даних, відображених підприємством в декларації по податку на додану вартість про обсяги експорту продукції (робіт, послуг) з даними митниць за відповідний період;

– проведення контрольних закупок, ревізій кас, складів, в разі можливості інвентаризації залишків грошових коштів, товарно-матеріальних цінностей.

– забезпечення постійного інформування клієнта про зміни діючого законодавства;

– доведення до відома клієнта прикладів порушення податкового законодавства іншими підприємствами з метою їх недопущення;

– інформування клієнтів про приклади ведення господарської діяльності без порушення податкового законодавства;

– ініціювання позапланової комплексної документальної перевірки.

Податкові ризики мають властивість постійно видозмінюватися. З часом з'являються нові, виникають видозмінені уже відомі. Менеджмент такими ризиками вимагає певної упорядкованості, яка б мала ознаки системності та оптимальності. При прийнятті антикризових рішень необхідно враховувати не лише фіскальні наслідки, а й фінансові, соціально-економічні.

Науковці наводять два принципи для подолання податкових ризиків:

1) послідовні дії, які передбачають таку черговість заходів: превентивні – обмежуючі – компенсуючі;

2) одночасні дії, при яких можуть застосовуватися паралельно перелічені заходи.

У сучасних вітчизняних умовах, на нашу думку, обов'язковим є застосування тільки другого принципу. Це, по-перше, пояснюється великою кількістю існуючих податкових ризиків. По-друге, трансформаційний період вітчизняної ринкової економіки вимагає прийняття не одноразових рішень, а застосування цілого комплексу взаємопов'язаних дій, направлених на ліквідацію таких ризиків.

Для визначення способів усунення того чи іншого ризику, повинні бути враховані результати його розробки, інформації про нього. Врешті-решт слід зазначити, що основною дією, націленою на виявлення та усунення податкових ризиків повинно бути проведення ефективного податкового аудиту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ ДПА України «Про затвердження порядку розподілу платників податків по категоріям» від 12.08.2004 р., № 471.

2. Наказу ДПА України «Про затвердження Порядку затвердження податкових ризиків» від 25 квітня 2002 р., № 196.

3. Наказу ДПА України «Про впорядкування роботи з податковими ризиками» від 23.06.2003 р., № 308.

4. Десятнюк О.М. Моніторинг податкових ризиків. Навчальний посібник. – Тернопіль.: «Воля», 2005. – с. 30.